

Suomen rooli globaalin oppimiskriisin ratkaisemisessa

- Stepping Up Finland's Global Role in Education
Ritva Reinikka, Hannele Niemi, Jukka Tulivuori, Niras Finland Oy
Ulkomministeriön selvitys

Vuosituhtavoitteiden tuella onnistuttiin saamaan miljoonia lapsia kouluun. Tuloksesta voitiin olla iloisia ja ylpeitä. Vähitellen alkoi kuitenkin kertyä tietoa kehitysmaiden koululaisten oppimistuloksista. Havahduttiin siihen tosiasiaan, että monissa maissa koulujärjestelmä ei tuota edes minimitaso oppimistuloksia kasvaville oppilasmäärille.

YK:n koulutusasioiden erityislähettilään Gordon Brownin johtama koulutuskomissio arvioi, että jos muutosta ei saada aikaan, puolet maailman lapsista ja nuorista päättää koulutiensä ilman perustason luku- ja laskutaitoa vuonna 2030. Maailma on jakautumassa niihin, jotka osaavat ja tietävät, ja niihin, jotka ovat vaarassa pudota kokonaan kehityksen kelkasta. UNESCO nimesi tilanteen vuonna 2014 oppimisen kriisiksi.

Suomi tunnetaan etenkin PISA-tulostensa vuoksi kansainvälisesti erittäin vahvana koulutusmaana, jossa lapsilla on tasavertaiset mahdollisuudet laadukkaaseen opetukseen. Suomessa koulutusta arvostetaan ja opettajien ammattitaitoon on vankka luottamus. Monet maat haluavat oppia Suomelta tapoja kehittää omaa opetustaan ja koulutusjärjestelmiään.

Selvitys toteaa, että Suomi on tehnyt tuloksellista opetusalan yhteistyötä pitkään, etenkin kahdenvälisen kumppanimaiden sektoriohjelmissa. Tästä huolimatta opetus ja koulutus eivät ole nousseet pääteemojen joukkoon kehityspolitiikan tavoitteenasettelussa tai rahoituksessa. Suomella ei ole opetusalan kehitysyhteistyön linjausta (policy) eikä teemakohtaista johtamista, vaan ohjelmia ja hankkeita johdetaan useilla osastoilla ja yksiköissä. Suomi on loistanut poissaolollaan joiltakin merkittäviltä kansainvälisiltä foorumeilta. Suomen rahoitus opetussektorilla on nykyisellään huomattavasti pienempi kuin esimerkiksi muiden Pohjoismaiden. Opetuksen ja koulutuksen osuus kahdenvälisestä kehitysavusta on vaihdellut 5–9 prosentin välillä vuosina 2006–2016.

Selvityksen pääsuositus on, että Suomi lisää panostustaan kehitysmaiden koulutustarpeiden ratkaisemiseen. Tämä edellyttää opetusta koskevan yhteistyön strategista johtamista, yhteistyötä suomalaisten toimijoiden kesken, rahoituksen kasvattamista ja oppimiskriisistä eniten kärsivien maiden paikallisten olosuhteiden tuntemusta.

Suomen roolin vahvistamiseksi raportti suosittaa, että ulkomministeriö ottaisi strategisen johtovastuun ja kokonaisohjauksen opetusministeriön, Opetushallituksen, järjestöjen, korkeakoulujen ja koulutusvientiohjelman (Education Finland) kanssa. Ohjausryhmä auttaisi liittämään opetusalan kehitysyhteistyön läheisemmin opetusalan muuhun kansainväliseen toimintaan, kuten kansainvälisen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen linjaus 2017–2025 (policy), koulutusvientii ja koulutusteknologian startup-toiminta.

Ohjausryhmän tehtävänä olisi tuottaa linjaus (policy) Suomen kansainvälisen roolin vahvistamiseksi opetusalan kehitysyhteistyössä. Linjauksen pitäisi raportin mukaan sisältää myös humanitaarinen apu ja Suomen tulisi harkita liittymistä Education Cannot Wait -aloitteeseen. Suomalaisten kansalaisjärjestöjen roolia opetuksessa, humanitaarisissa ja kriisitilanteissa kannattaisi kasvattaa.

Oppimisen kriisin ratkaisut liittyvät opetuksen ja oppimisen laatuun ja koulutusjärjestelmien toimivuuteen. Raportissa todetaan, että vaikka Suomen tulee jatkaa vahvaa työtään edistääkseen koulutuksen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta (etenkin tyttöjen ja vammaisten oikeutta koulutukseen), oppimisen kriisin kokonaisratkaisut edellyttävät järjestelmätason muutoksia.

Raportti suosittaa opetuksen laadun nostamista Suomen avun pääteemaksi koulutuksessa sekä viittä alateemaa, joihin Suomen kannattaisi keskittyä kehitysyhteistyössään. Nämä ovat:

- Koulutusjärjestelmien kehittäminen
- Koulujen johtaminen ja opettajien ammatillinen kehittäminen
- Opettajien koulutusohjelmat
- Oppijakeskeiset lähestymistavat perusopetuksessa
- Koulutusjärjestelmä uudistukset ja niiden poliittiset ulottuvuudet; Suomen omien kokemusten jakaminen

Suomen roolin kasvattaminen edellyttää aktiivisempaa osallistumista monenkeskisille opetusalan foorumeille. Keskeisin näistä on Global Partnership for Education, joka on ainoa pelkästään opetukseen keskittyvä rahasto. Suomen paikka UNESCO:n hallintoneuvostossa tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden pitää Suomen vahvuus-alueita – perusopetusta – ja oppimisen kriisin ratkaisuja esillä UNESCOssa.

Raportissa suositetaan, että Suomen pitäisi palauttaa rahoituksensa UNICEFille entiselle tasolle ja vaikuttaa järjestön toimintaan ja politiikkaan opetussektorilla. EU ja sen jäsenmaat ovat maailman suurin kehitysavun antaja, ja Suomen tulisi lisätä vaikuttamistaan, jotta unioni kasvattaisi strategista johtajuuttaan ja sisällöllistä panostaan opetusalaan vastaamaan suurta rahoitusosuuttaan. Kehityspankeissa Suomen kannattaisi, rahoituksensa lisäksi, jatkaa hyvin alkanutta yhteistyötään koulutuksessa sekä hyödyntää uutta tutkimusta oppimisen kriisistä oman työnsä kehittämisessä.

Kahdensivuisessa yhteistyössä opetussektoriohjelmat tarjoavat avunantajille parhaan mahdollisen väylän tukea kumppanimaata oppimisen kriisin ratkaisussa, koska ne kohdistuvat koulutusjärjestelmään kokonaisuutena. Tältä osin Suomi on asemoinut itsensä hyvin, kuten onnistunut yhteistyö esimerkiksi sadan miljoonan asukkaan Etiopiassa osoittaa. Suomalaisia asiantuntijatahoja ja -organisaatioita pitäisi entistä enemmän kytkeä sektoriyhteistyöhön. Jotta rekrytoinneista ei aiheutuisi suurta hallinnollista taakkaa, tulisi tätä varten luoda nykyistä kevyempiä hallinnollisia käytänteitä.

Raportti suosittaa, että ulkoministeriö etsisi kustannustehokkaita keinoja lisätä dialogia suomalaisten asiantuntijoiden ja köyhien ja alemman keskitulon maiden kanssa. Korkeakoulujen yhteistyötä ja kehitystutkimusrahoitusta voisi ohjata temaattisesti ja alueellisesti strategisempaan suuntaan ja nostaa oppimisen kriisi yhdeksi teemaksi. Kansalaisjärjestöjen työ tehostuisi opetusalan ohjelmien yhteisellä suunnittelulla.

Suomalainen alan asiantuntijuus voi olla rahoitusta merkittävämpi lisäarvo oppimisen kriisin ratkaisussa. Suomalaista osaamis pohjaa opetusalan kehitysyhteistyössä on selvityksen mukaan syytä kasvattaa. Ulkoministeriön ja ehdotetun ohjausryhmän pitäisi kannustaa yliopistoja, mukaan lukien kasvatustiede, opettajakoulutus ja taloustiede, lisäämään opetustaan ja tutkimustaan alan kehityskysymyksissä. Suomalaista asiantuntemusta tulisi täydentää kehitysmaissa hankitulla kokemuksella. Henkilöstön sijoittaminen (secondments) ja vapaaehtoisohjelmat ovat tässä keskeisiä. Suomessa on aiemmin ollut tarjolla opetusalan kehitysyhteistyöhön valmentavaa koulutusta, joka tulisi herättää uudelleen henkiin. Raportti suosittaa, että Suomi 1) tarkistaisi kansainvälisten tehtävien (secondment) linjauksensa antaen entistä enemmän painoa opetussektorille ja 2) aloittaisi suunnittelun oman opetusalan kansainvälisen rekrytointi- ja henkilöstöyksikön perustamiseksi sekä 3) ja ottaisi johtovastuun Opettajat ilman rajoja -vapaaehtoisohjelman laajentamiseksi kansalliseksi ohjelmaksi.